

08.08.2018.

Valentin Inzko
Visoki predstavnik
Kancelarija Visokog predstavnika
Emerika Bluma 1
71000 Sarajevo
Bosna i Hercegovina

Vaša Ekselencijo:

Obraćamo Vam se sa apelom da podržite inicijativu za podizanje spomenika za 3167 žrtava agresije koje su bosanski Srbi počinili nad nesrpskim stanovništvom općine Prijedor, počev od 1992. godine.

Ovi zločini su detaljno dokumentirani u nalazima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, u desetinama knjiga i izvještaja. Brojni počinioci zločina u opštini Prijedor su osuđeni, njihove presude potvrđene na žalbenim vijećima. Ali, zločince i dalje slave – primjer je spomenik njima pored koncentracionog logora Trnopolje – dok članovi porodica stradalih nisu dobili pravo da podignu svoje spomenike ni u Trnopolju, ni u nekadašnjem logoru Omarska, ni u centru Prijedora. Lokalne vlasti u Prijedoru uspješno blokiraju svaku takvu inicijativu.

Kao i glorifikacija počinilaca zločina, zabrana postavljanja spomenika žrtvama je očigledno diskriminatorna. Ova zabrana je prekršaj ljudskih prava i, specifično, Aneksa 7 Dejtonskog mirovnog sporazuma. Aneks 7 garantuje pravo izbjeglica na povratak, “bez rizika uznemiravanja, zastrašivanja, progona ili diskriminacije.” Potpisnici su se obavezali da će stvoriti “društvene uslove koji pridonose dobrovoljnom povratku i harmoničnoj reintegraciji izbjeglica i raseljenih lica, bez preferiranja bilo koje posebne grupe.”¹ Diskriminatorna zabrana spomenika žrtvama je oblik ponižavanja i zastrašivanja, što obeshrabruje povratak izbjeglica, i kao takva je u suprotnosti sa namjerom Aneksa 7, te sprječava proces pomirenja na lokalnom nivou, koji bi takav spomenik mogao inicirati.

U selima opštine Prijedor kao što su Bišćani, Hambarine i Kozarac, privatne kuće i džamije su bombardovane i zapaljene.² Civili su ubijani i ranavljani. Preživjeli su svjedočili da su vidjeli kako gore kuće u kojima su bili zaključani živi mještani.³ Grupe civila su zarobljene, odvedeni su u koncentracione logore Omarska, Keraterm i Trnopolje.⁴ Tamo su bili izloženi ispitivanjima, neljudskim uslovima, gladi, ponižavanjima, premlaćivanjima i ubijanju.⁵ Žene su bile silovane.⁶ Zarobljenici odvedeni u “bijelu kuću” u Omarskoj su bili izloženi najstrašnijim mučenjima: “mnogi zarobljenici su podlegli pod mukama u bijeloj kući.”⁷

U svojoj nedavno objavljenoj knjizi, *Smrt u bijeloj kući*, Mirsad Čaušević, koji je bio zatočen i mučen u Omarskoj, piše: “Vidio sam kada su mom prijatelju glavu raznjeli udarcem, krv je prsnula na sve strane... Osjetio sam jak udarac u lijevi bubreg... Okrenuo sam se i vidio da je moj napadač bio obučen u policijsku uniformu... Ponovo me udario. I ponovo, i ponovo, sve dok nisam uz krik od bola pao na koljena ... Onda me počeo udarati po glavi. Osjetio sam toplinu krvi koja mi je tekla niz lice... Onesvijestio sam se.”⁸ Ovo je bilo tek prvo od beskrajno mnogo premlaćivanja koje je Mirsad Čaušević izdržao u Omarskoj. “Svaki dan je donosio nova poniženja, nove okrutnosti, desetine su umirale da zadovolje njihovu žeđ za krvi.”⁹ Mirsad je vidio ljude kako su umirali pod batinama.

U vezi ovih zločina, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) je presudio da je Radovan Karadžić kriv za učešće u projektu čiji je cilj bio da “permanentno ukloni bosanske Muslimane i bosanske Hrvate sa teritorije koju su za sebe odredili bosanski Srbi.”¹⁰ Karadžić je osuđen po pojedinačnoj odgovornosti za zločine proganjanja, ubijanja, deportacije i nehuman tretman – oblike Zločina protiv čovječnosti. Drugi lokalni politički moćnici, među njima i Duško Tadić, osuđeni su za ratne zločine počinjene u Kozarcu i u logorima, uključujući zlostavljanja, ubistva, i nehumani tretman, kategorije Zločina protiv čovječnosti, i za okrutan tretman, uključujući prebijanja i ranavljanje hladnim oružjem, kategorije Prekršaja zakona i običaja rata.¹¹

Zločini lokalnog moćnika Duška Tadića bili su počinjeni u sklopu šireg cilja njegove stranke, SDS, da eliminiše nesrpsko stanovništvo sa teritorije Republike Srpske. Isak Gaši, koji je preživio zatočeništvo i mučenja u koncentracionom logoru Luka u Brčkom, navodi u svojoj knjizi *Svjedok: Moj put do Haga*, da je bio pozvan da svjedoči na suđenju Tadiću kako bi opisao “sličnosti između zločina u Luci i u Omarskoj, i [obrazložio] da su ti zločini bili u sklopu široke, opšte kampanje protiv nesrpskog stanovništva u Bosni.”¹² U tom smislu, od najranijih MKSJ suđenja (Tadić), do jednog od posljednjih (Karadžić), projekt stvaranja Republike Srpske bio je interpretiran kao genocidan.

Nakon pokušaja eliminacije jedne grupe ljudi, tim je značajnije da se sačuva sjećanje na njihove žrtve. Inicijativa za podizanje spomenika svim žrtvama u Prijedoru predstavlja značajan korak ka pravdi i pomirenju. Restorativna pravda zahtjeva ne samo razumjevanje za potrebe žrtava, nego i prihvaćanje odgovornosti od strane počinilaca.¹³ Da bi pravda za žrtve bila donekle zadovoljena, da bi lokalno pomirenje bilo uopšte moguće, bosanski Srbi se moraju suočiti sa počinjenim zločinima. Zato je toliko važno da na javnim mjestima u Prijedoru budu postavljeni spomenici žrtvama.

Ne smijemo dozvoliti da nas obeshrabri i utiša ultranacionalistička retorika i slabo prikrivene prijetnje koje se ponovo čuju u Republici Srpskoj – kao kada je Predsjednik Dodik, u Andrićgradu 28.06.2018., govorio o Srbima kao žrtvama i o potrebi za nacionalnim ujedinjenjem i autonomijom, ili kada je Rajko Vasić, 10.07.2018., negirao počinjen genocid i zaprijetio novim. Takva retorika ne ostavlja prostora za pravdu, pomirenje i zbližavanje. Suočeni sa takvom mržnjom i negiranjem zločina, moramo se staviti na stranu pravde i žrtava. Šutnja je u ovakvim okolnostima nedopustiva.

Ekselencijo, u Vašem potresnom govoru 11. jula ove godine na komemoraciji genocida u Srebrenici, rekli ste da je “dostojanstvena sahrana najstarije pravo čovjeka, najstarije ljudsko

pravo svakog čovjeka i svake žrtve.”¹⁴ Sugerisali ste da je taj običaj izraz naše ljudskosti. Kao što znate, ovo najstarije ljudsko pravo se i dalje uskraćuje kroz okrutnu praksu sakrivanja dokaza zločina u masovnim grobnicama širom Republike Srpske. U Srebrenici, Prijedoru i drugdje, posmrtni ostaci mnogih žrtava još nisu pronađeni ili identifikovani: još se traga za bratom iz Hambarina, bakom i djedom iz Kozarca, i mnogima drugima. Tim je značajnije da bude postavljen spomenik - ili spomenici - jer su oni jedina društveno prihvatljiva alternativa dostojanstvenoj sahrani pojedinaca.

Apelujemo na Vas da uspostavite suradnju s lokalnim aktivistima i organizacijama radi utvrđivanja odgovarajućih lokacija za spomenike u Trnopolju, u Omarskoj i u centru Prijedora. Ako bi Vaš Ured podržao postavljanje spomenika žrtvama u Prijedoru, time biste posadili sjeme za buduće lokalne projekte u cilju pomirenja. Naše je uvjerenje da spomenici moraju biti pod upravom države Bosne i Hercegovine, kako bi bili zaštićeni od vandalizma i skrnavljenja.

Zahvaljujemo Kancelariji Visokog predstavnika što ste saslušali naše argumente. Bili bismo zahvalni za priliku da se sastanemo i razgovaramo o ovim temama, u terminu koji Vama bude odgovarao, pa ćemo biti slobodni kontaktirati Vas kada naš predstavnik sljedeći put bude u Sarajevu.

Zahvaljujemo na pažnji i, kao uvijek, stojimo Vam na raspolaganju za svaku pomoć i suradnju.

S poštovanjem,

Prof. dr. David Pettigrew, Profesor filozofije i studija Holokausta i genocida, Državni univerzitet južnog Connecticuta; Član, Upravni odbor, *Program studija o genocidu na Yale Univerzitetu*; Član odbora, *Bosansko-američkog Instituta za genocid i edukaciju*, Čikago; Član, *Međunarodni tim stručnjaka Instituta za istraživanje genocida Kanada*; Član Upravnog odbora, *Centar za post-konfliktna istraživanja u Sarajevu*

Supotpisnici:

Mirsad Čaušević, predsjednik,
Prijatelji Prijedora

Sudbin Musić,
Aktivista za ljudska prava i novinar, Prijedor

Isak Gaši,
Preživjeli zatočenik logora Luka (Brčko) i pisac

Prof. dr. Emir Ramić, predsjedavajući,
Institut za istraživanje genocida u Kanadi;
Član *Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti*

Adil Kulenović, predsjednik,
Udruženje nezavisnih intelektualaca, KRUG 99, Sarajevo

Prof. dr. Senadin Lavić, predsjednik,
Kulturna zajednica Bošnjaka *Preporod*

Sanja Seferović Drnovšek, J.D., M.Ed.; Član, *Međunarodni tim stručnjaka za Instituta istraživanje genocida Kanada*; Članica Uprave, *Udruženje bosanskih žena Sjeverne Amerike*, Članica, *Illinois Komisije za holokausta i genocid*

Ida Sefer, M.S.W., M.A., predsjednica Upravnog odbora,
Bosansko-američkog Instituta za genocid i edukaciju

Bakira Hasečić, predsjednica,
Udruženje Žena-žrtva rata

Siba Kikanović, predsjednica,
Udruženje bosanskih žena Sjeverne Amerike

Patrick McCarthy, M.S., M.A.,
Saradnik dekana i profesor, Univerzitet Saint Louis;
Viši savjetnik, *Bosnia Memory Project*, Univerzitet Fontbonne

Munira Subašić, predsjednica,
Udruženje Pokret majki enklava Srebrenica i Žepa

Murat Tahirović, predsjednik,
Udruženja žrtava i svjedoka genocida

Prof. dr. David Simon,
Direktor, *Programa za studije genocida*, Yale Univerzitet,

Mujko Erović, M.L.S, vlasnik i urednik,
Ujedinjena Bosna, Inc.

Selena Seferović, M.A., Studij slavistike, direktor,
Bosanska biblioteka, Chicago

Zlatan Mujagić,
Čuvari Omarske

Prof. dr. Lada Sadiković,
Fakultet za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Sarajevo; Članica KRUG 99

Eldin Elezović, predsjednik,
Kongres Bošnjaka Sjeverne Amerike

Katarina Lucas, M.A., nezavisni istraživač

Senada Cvrk Pargan, autorica I aktivista;
predsjednica *Bošnjačke zajednice kulture Proporod Sjeverne*

¹ Tekst Dejtonskog sporazuma na bosanskom jeziku preuzet sa mrežne stranice *Nansen dijalog centra Sarajevo*, <http://ndcsarajevo.org/Dokumenti/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf>

² *Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju*, Presuda sudskog vijeća, Karadžić (IT-95-5/18-T), (Kozarac) §1621 (Hambarine) §1666; (Bišcani) §1695, March 24, 2016, http://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/en/160324_judgement.pdf

³ §1621.

⁴ (Kozarac) §1628; (Hambarine) §1780

⁵ §1754, §1756, and §1757.

⁶ §1769.

⁷ §1761.

⁸ Mirsad Čaušević, *Smrt u bijeloj kući* (BMG: Bosanska medijska grupa, 2017).

⁹ *Ibid.*, 101.

¹⁰ *Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju*, Presuda sudskog vijeća, Karadžić (IT-95-5/18-T), §3447, March 24, 2016, http://www.icty.org/x/cases/karadzic/tjug/bcs/160324_judgement_summary_bcs.pdf

¹¹ *Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju*, Kaznena odluka sudskog vijeća, Duško Tadić (IT-94-1-T), §, July 14, 1997, <http://www.icty.org/x/cases/tadic/tjug/bcs/970714.pdf>

¹² Isak Gaši i Shaun Koos, *Eyewitness: My Journey to the Hague [Svjedok: Moj put do Haga]* (Brandylane Publishers, Inc., 2018), 190.

¹³ Howard Zehr i Ali Gohar, *The Little Book of Restorative Justice [Mala knjiga restorativne pravde]* (New York: Good Books, 2014), 19 and 21.

¹⁴ Ured Visokog predstavnika, "Obraćanje Visokog predstavnika na komemoraciji za žrtve genocida u Srebrenici," 11.07. 2018., <http://www.ohr.int/?p=99763>